

Відділ культури, національностей та релігій
Славутицької міської ради
Славутицька міська централізована
бібліотечна система

Дивосвіт Марії Примаченко

До 110-річчя з дня народження
Марії Примаченко

Бібліографічний покажчик

Славутич 2019

Цей бібліографічний покажчик підготовлений відділом бібліотечно-бібліографічного обслуговування Загальноміського бібліотечно-інформаційного центру м. Славутича.

Видання присвячене відзначенню у 2019 році 110-річчя від дня народження Марії Примаченко – самобутної української художниці, яскравої представниці «наївного мистецтва», лауреата Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка (1966), заслуженого діяча мистецтв УРСР.

Покажчик містить біографію, публікації про , видання та статті про його життя і творчість, розробки уроків, позакласних заходів, сценаріїв, інтернет-ресурси про життя і творчість.

Матеріал розміщений за розділами в алфавітному порядку.

Посібник розраховано на широке коло читачів.

Укладачі:

Панова Л. І., Соловійова Л. О.,
Янченко О. О.

Відповідальна за випуск:

Портная Н.В.

*«Кожна дитина – художник.
Складність у тому, щоб
залишитись художником,
вийшовши з дитячого віку»*

Пабло Пікассо

Марія Оксентіївна народилася (12 січня 1909 року), виросла і провела все життя в селі Болотня, Київська область. Її виховували у творчій сім'ї. Батько, Оксентій Григорович, був теслею, створював дворові огорожі. Бабуся займалася розмальовуванням писанок. Мати, Параска Василівна, славилася майстерністю вишивання, чого навчилася і сама Марія, яка носила власноруч вишиті сорочки. Крім живопису і вишивання, займалася також керамікою, ілюстрацією.

У дитячому віці Примаченко не могла працювати в полі і допомагати рідним у багатьох господарських справах через недуги. Коли дівчинці було сім років, Маруся захворіла на поліомієліт. Надалі все життя художниця переживатиме страшні болі, не одну операцію і практично на всіх фото буде з милицями.

Серйозно малювати Примаченко почала в 17-річному віці. Вона знайшла синювату глину, якою розмалювала власний будинок. Робота дівчини припала всім до душі – незабаром вона отримала перше замовлення. За розмальовку будинку сусідів Марії віддячили поросям. Згодом, саме це порося допомогло всій її родині вижити в голодні часи.

Цікаво, що загалом художниця була малоосвіченою: через хворобу вона закінчила лише чотири роки навчання. У підписах до картин вона практично не ставила розділових знаків і користувалася народним наріччям. Проте, Примаченко однаково вправно малювала обома руками. Певну художню освіту Марії Оксентіївни вдалося отримати завдяки майстрині-ткалі з Києва – Тетяні Флорі. Вона помітила її талант і в 1930-х роках запросила Примаченко в експериментальні майстерні, що були у Київському музеї українського мистецтва. Там її творчість стала більш різноманітною: Марія малювала, вишивала, захопилася керамікою. 1936 року експериментальну майстерню реформували в Школу народних майстрів, яку вона і закінчила.

Першими живописними роботами, ймовірно, були перенесені на картон і папір мотиви настінного розпису і вишивки. У цей період життя Марія намалювала картини: «Бичок на прогулянці», «Синій лев», «Рябий звір», «Червоні ягідки» та інші. Зображення звіриного світу вирізняється фантастикою, казковістю, фольклорними мотивами.

1936 рік став знаковим у кар'єрі художниці. Тоді відбулась Всеукраїнська виставка народного мистецтва, де експонували її «Звірів з Болотні». Марія стала відомою. Їй присудили диплом I ступеня. Незабаром її роботи з'явилися на Всесоюзній виставці в Москві, а 1937 року – на Міжнародній виставці в Парижі. А потім уже і в Варшаві, Софії, Монреалі, Празі. Музеї почали купувати роботи художниці. Марк Шагал так захопився її творчістю, що сам почав малювати дивних істот, схожих на звірів, зображених Марією.

На жаль, творчий підйом закінчився з початком війни. Марії довелося повернутися в рідну Болотню. Її коханий, якого одним з перших забрали на фронт, так і не побачив новонародженого сина. В останньому своєму листі він побажав щастя синові і повідомив, що йде в п'яту атаку. Більше звісток від нього не було. Загибель улюбленого стала страшним ударом, який відібрав бажання і натхнення займатися творчістю. До того ж, Примаченко залишилася з маленьким сином і старими батьками в напівзруйнованому будинку. У повоєнні часи художниця не вписувалася в межі тодішньої творчості, яка прославляла соціалістичну дійсність.

Марія повернулася до улюбленої справи в кінці 1940-х років, а також вишивала і шила одяг. Щоб заробити грошей, Примаченко шила оригінальні весільні сукні жителям своєї місцевості, правда цікавим методом: фасон і крій вона вибирала «на око», а ножицями не користувалася – просто рвала тканину.

Роботи Марії зачаровують неймовірно доброю фантазією, точним, своєрідним колоритом і таємничою майстерністю. Як в наповненому кризами і війнами ХХ столітті художниця знайшла стільки яскравих фарб? Чуттеві і невимушені, її картини – це самовираження підсвідомого, обрамлене в дитячу форму, яка ніколи в її творчості не була покинутою. Вона надихалася вишивками і навколишнім середовищем, вона була селянкою, яка обоювала Україну і ніколи не покидала рідний дім. Навіть під час аварії на ЧАЕС, коли рідне село

потрапляло під 30-кілометрову зону евакуації, вона залишилася з сином, і намалювала картину, на якій корова в бахілах їсть отруєну радіацією траву.

За роки натхненної праці класик сучасного українського народного малярства Марія Примаченко створила сотні художніх робіт, які сьогодні оцінюють в десятки тисяч доларів. Крім того, вона створила власний напрямок, свою школу-студію оригінального декоративного малюнка, в яку запрошувала талановитих дітей з рідної Болотні. Як писав журналіст Юрій Ростов, останні роки свого довгого життя Марія Оксентіївна «в хустці, насунутій на лоб, і зеленій в'язаній кофті сиділа на розкладеному біля печі дивані, накривала хворі ноги ковдрою, і спостерігала за життям, яке відбувалось в хаті», і, можливо, навіть не підозрювала, який величезний внесок вона зробила в українську культуру.

18 серпня 1997 року Марія Примаченко померла, в останню секунду перед прощанням син художниці поклав біля її лівої руки олівець і шкільний зошит. Син тоді сказав, що потрібно жити далі, а його мати сизокрилою голубкою буде посилати на землю свою любов.

Увічнення пам'яті Марії Примаченко

На честь художниці названо малу планету 14624 Примаченко. Відкриття астероїда головного пояса відбулося в жовтні 1998 року. Назва запропонована Климом Чурюмовим;

у 2008 році Національний банк України випустив ювілейну монету на честь знаменитої художниці;

у Києві в 2009 році на честь художниці названо бульвар, який раніше носив ім'я Лихачова. Вулиці, названі ім'ям Марії Примаченко, є також в містах Бровари, Краматорськ, Суми;

пам'ятник Марії Примаченко разом зі скульптурами, на яких зображені дивовижні звірі з її картин, встановлений біля будівлі Центральної бібліотеки міста Краматорська;

у парку міста Яготина на території Київської області також є пам'ятник відомій художниці;

прикрашає монумент на честь Марії Примаченко і українську

столицю. Скульптор Федір Богинський, автор пам'ятника на території Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури України, побачив геніальну художницю в образі маленької дівчинки у вінку.

Про життя і творчість майстрині

1. Багряна А. Квіти від жар-птиці: Дитинство Марії Приймаченко / А. Багряна // Анна Багряна про Марію Заньковецьку, Олену Телігу, Вангу, Марію Приймаченко, Славу Стецько. – К.: ТОВ Фірма «Антологія», 2016. – С. 58-75. – (Життя видатних дітей).
2. Витвицький В. Неперевершена магія кольорів Марії Примаченко: До 110-річчя від дня народження художниці / В. Витвицький // Голос України. – 2019. – 24 січня. – С. 1,9.
3. Гвяздовський Я. «Я схиляюся перед цим дивом»: Марія Приймаченко – народна художниця України / Я. Гвяздовський // Жінка. – 1999. – № 1. – С. 32.
4. Гирак Г. Обратная сторона сказки: Семь малоизвестных фактов из жизни Марии Примаченко / Г. Гирак // Аргументы и факты. – 2009. – № 3. – С. 19.
5. Горболіс Л. Суголосність художніх світів закоханих у життя українців: Порівняльний аспект творів Б.-І. Антонича і М. Приймаченко / Л. Горболіс // Дивослово. – 2012. – № 9. – С. 57-61.
6. Закревський М. Три постаті, які увічнили, уквітчали край: Катерина Білокур, Ліна Костенко, Марія Примаченко / М. Закревський // Час Київщини. – 2016. – 4 березня. – С. 7.
7. Її фантастичні звірі, квіти і птахи: Про творчість Марії Приймаченко // Вісник Київської облдержадміністрації (Додаток до Київської правди). – 2007. – 18 травня. – С. 2.
8. Казковий живопис: До 105-річчя від дня народження М. О. Примаченко // Календар знаменних і пам'ятних дат. – 2014. – № 1. – С. 36-43.
9. Кара-Васильєва Т. Квіти і птахи Марії Примаченко / Т. Кара-Васильєва // Жінка. – 2010. – № 10. – С. 9.

10. Кара-Васильєва Т. Марія Примаченко / Т. Кара-Васильєва // Українки в історії / За заг. ред. В. Борисенка. – К.: Либідь, 2004. – С. 246-247.
11. Кириченко М. А. Приймаченко Марія Авксентіївна / М. А. Кириченко // Український народний декоративний розпис: Навчальний посібник. – К.: Знання-Прес, 2006. – С. 58-59.
12. Красюк О. Марія Примаченко: барви природи: До 100-річчя від дня народження української художниці / О. Красюк // Пенсійний кур'єр. – 2009. – 16 січня. – С. 16.
13. Лисенко Л. Марія Примаченко: створення світу / Л. Лисенко // Урядовий кур'єр. – 2010. – 9 січня. – С. 8-9.
14. Мельник Х. Життя Марії Примаченко в 10 фактах: До 110-річчя від дня народження української художниці / Х. Мельник // Літературна Україна. – 2019. – 19 січня. – С. 7.
15. Овчаренко Е. Невідома Марія Примаченко: До 110-річчя від дня народження української художниці / Е. Овчаренко // Слово Просвіти. – 2019. – 24-30 січня. – С. 15.
16. Островский Г. Добрый лев Марии Примаченко / Г. Островский. – М.: Сов. художник, 1990. – 208 с. – (Рассказы о художниках).
17. Нечипоренко Т. Мистецтво Марії Примаченко / Т. Нечипоренко // Духовна велич України: Наук.-публіц. зб. / Упоряд. І. Новиченко (кер.) та ін. – К.: Видавничий центр «Просвіта», 2004. – С. 84-87.
18. Поклад Н. Дивосвіт Марії Примаченко / Н. Поклад // Вісник Чорнобиля. – 2009. – 19 грудня. – С. 8.
19. Примаченко Марія: Альбом. – К.: Мистецтво, 1994. – 132 с.: іл.
20. Примаченко Марія: Альбом / Авт-упоряд. Н. І. Велігоцька. – К.: Мистецтво, 1989. – 132 с.: іл.

21. Примаченко Марія (Приймаченко): Мистецький альбом. – К.: Народні джерела, 2009. – 288 с.: іл.
22. Рік Марії Приймаченко: До 100-річчя української художниці // Музейний провулок. – 2009. – № 1. – С. 1.
23. Сверстюк Є. У Марії Приймаченко: Вірш / Є. Сверстюк // Літературна Україна. – 2009. – 27 серпня. – С. 8.
24. Скляренко В. М. Примаченко Марія Аксентьевна / В. М. Скляренко, Т. О. Иовлева, Я. А. Батий, М. А. Панкова // 100 знаменитых женщин Украины. – Харків: Фоліо, 2006. – С. 263-365. – (100 знаменитых).
25. Слабошпицький М. Селянка з Болотні: Марія Примаченко / М. Слабошпицький // Слово Просвіти. – 2019. – 1-7 серпня. – С. 14-15.
26. Солодовник М. Свої сюжети Марія Примаченко увидела в раю: К 110-летию со дня рождения украинской художницы / М. Солодовник // Комсомольская правда в Украине. – 2019. – 10-17 января. – С. 12.
27. Терес Н. В. Марія Приймаченко / Н.В. Терес // Видатні постаті в історії України ХХ ст.: Короткі біографічні нариси: Довід. вид. / В. І. Гусєв (кер. кол. авт.), О. В. Даниленко, Л. В. Іваницька та ін. – К.: Вища шк., 2011. – С. 192-195.
28. Фисун О. Художниця із сонячними очима: До 90-річчя від дня народження Марії Приймаченко / О. Фисун. // Українська культура. – 1998. – № 12. – С. 1.
29. Шпак В. Фантастичні звірі народної майстрині: До 110-річчя з дня народження Марії Приймаченко / В. Шпак // Урядовий кур'єр. – 2019. – 5 січня. – С. 5.
30. Яремчук А. Мати-Україна: Марія Примаченко / А. Яремчук. // Українська культура. – 1994. – № 2-3. – С. 7.
- 31.

Розробки уроків

32. Бабак В. Дивосвіт Марії Приймаченко: Урок української літератури / В. Бабак // Дивослово. – 2012. – № 6. – С. 18-21.
33. Решодько Л. Експресія думки, образу, деталі в «Зачарованій Десні» О. Довженка та на картинах М. Приймаченко: Урок в 11 класі / Л. Решодько // Дивослово. – 2012. – № 1. – С. 16-19.

Інтернет-ресурси

Примаченко Марія Оксентіївна [Електронний ресурс]. Вікіпедія: Вільна енцикл. – Електр. дані. – Режим доступу:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%96%D1%8F_%D0%9E%D0%BA%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%96%D1%97%D0%B2%D0%BD%D0%B0. – Назва з екрану. – Дата останньої правки 29.11.2018. – (Дата звернення 10.01.2019).

Примаченко Марія Оксентіївна [Електронний ресурс] // Герої України. – Електр. дані. – Режим доступу: <http://heroes.profi-forex.org/ua/primachenko-marija-oksentiivna>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 10.01.2019).

Марія Приймаченко [Електронний ресурс] // Бібліотека українського мистецтва. – Електр. дані. – Режим доступу: <http://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/mariya-priymachenko/>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 10.01.2019).

Творчість Марії Приймаченко [Електронний ресурс] // Офіційний сайт депутата Верховної ради Костянтина Бондарева. – Електр. дані. – Режим доступу: <http://www.bondarev.com.ua/pages/view/445>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 10.01.2019).

Марія Примаченко. Народна художниця, яка вразила Пікассо [Електронний ресурс] // Форпост. – Електр. дані. – Режим доступу: <http://forpost.lviv.ua/history/5323-mariya-primachenko-narodna-khudozhnitsya-yaka-vrazila-pikasso>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 10.01.2019).

Мельник Х. Життя Марії Приймаченко в 10 фактах [Електронний ресурс] / Христина Мельник – Електр. дані. – Режим доступу: <http://www.lustrum.com.ua/%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%8F-%D0%BC%D0%B0%D1%80%D1%96%D1%97-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B9%D0%BC%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D0%B2-10-%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B0%D1%85/>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 10.01.2019).

Що потрібно знати про художницю Марію Примаченко [Електронний ресурс] // Vogue UA. – Електр. дані. – Режим доступу: <https://vogue.ua/ua/article/culture/art/hto-nuzhno-znat-o-marii-primachenko.html>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 10.01.2019).

Марія Приймаченко: «Літа мої молодії, приходіть до мене...» [Електронний ресурс] // Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара». – Електр. дані. – Режим доступу: <https://honchar.org.ua/p/mariya-prymachenko-lita-moji-molodiji-pryjdit-do-mene/>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 10.01.2019).

Зміст

Народна художниця, яка вразила Пікассо.....	3
Увічнення пам'яті Марії Примаченко.....	5
Про життя і творчість майстрині.....	7
Розробки уроків.....	10
Інтернет-ресурси.....	10